

Ken uw klassieken, moderne informatiekunde is anders!

Pieter Wisse

Dankzij William Ivins (1881-1961) meen ik alweer wat beter te begrijpen waarom het moeilijk is om zelfs maar aandacht te verkrijgen voor een kwalitatief àndere informatiekunde. Nee, daaruit trek ik niet de conclusie om veranderpogingen te staken, integendeel. Met wat hier volgt probeer ik het nòg maar eens ... De aanduiding

basic intuitional assumptions[i.e.,] the things [people] take so much for granted that they are unaware of them [p. x]

verklaart waarom het Ivins gaat in *Art & Geometry, A Study in Space Intuitions* (Dover, 1964, oorspronkelijk verschenen in 1946). Aan de hand van grondslagen van meetkunde vergelijkt hij de culturen van het klassieke Griekenland en het moderne Westen. Karakteristiek voor die klassieke cultuur beschouwt hij “metrical geometry” (Nederlands: metriek). Modern vindt hij “perspective geometry” (Nederlands: projectieve meetkunde), waarbij op hun beurt

the differences between metrical and perspective geometry c[an] be traced back to the differences between the tactile-muscular and the visual intuitions of space.[p. ix]

Ivins is erop uit om het belang van variabele veronderstellingen te benadrukken, Dus, vooruit, volgens dat onderscheid tussen

logical scheme[s] or grammar[s] of thought[p. 69]

zijn er m.i. tevens twee soorten informatiekunde. Terwijl het klassieke Griekenland allang niet meer bestaat, viert klassieke informatiekunde helaas echter onverminderd hoogtij. Dat gebeurt o.a. doordat aanhangers de kwalificatie modern ervoor propageren. Wat inderdaad nieuw is, zijn veel van de hulpmiddelen; vroeger waren er immers géén zgn digitale technologieën. De klassieke cultuur blijkt desondanks in veronderstellingen (lees ook: aannames, axioma's) voort te leven. Klopt, veronderstellingen veranderen zoveel moeilijker. Wat dáárvoor informatiekundig gangbaar is, verdient overeenkomstig de indeling door Ivins helemaal nog niet modern te heten. Bijgevolg blijven kwalitatieve veranderingen uit, inzet van alsmaar nieuwe hulpmiddelen ten spijt. Tastzin, zo stelt Ivins,

works only within the short limits of reachable and touchable form. [... It] needs simple and static forms and it likes repeated ones. It knows objects separately, one after another[. p. 4]

Nergens rept Ivins van logisch resp. naïef atomisme, maar daarop komt m.i. neer wat hij als veronderstellingen aan de zgn oude Grieken toeschrijft. Overigens lijkt hij daarbij deels een uitzondering voor Plato te maken; zo ja, dat ben ik met hem eens, zie o.a. mijn opstellen [Daar heeft Plato natuurlijk een wezenlijk punt voor de informatiemaatschappij](#) en [Platoonse bewegingsleer voor ontwerpers](#). Terug naar Ivins' vergelijkingskader, in elk geval ontgaat aan tastzin een heleboel, zoals

when detail gets small, [... w]hen a form is large[. ...] The hand is unable to correlate a series of simultaneous movements of different elements, and can gain little or no idea of the simultaneity of change[. p. 4]

Ivins gebruikt evenmin de term interdependentie. Die vind ik passend ter aanduiding van de veronderstellingen die hij associeert met gezichtsvermogen. Vanwege veronderstellingen is thans gangbare informatiekunde door-en-door naïef atomistisch, terwijl naar mijn overtuiging

allang veronderstellingen berekend op wederzijdse en veranderlijke betrekkingen nodig zijn. Zie ook o.a. mijn opstel *Variëteitkunstenmaker*. Het verschil tussen klassieke – in de zin van naïef atomisme – informatiekunde en moderne – in de zin van interdependentie – informatiekunde is onmiddellijk ... zichtbaar (!) aan zgn conceptuele modellen en zelfs principieel aan respectievelijke modelleermethoden. Zo'n model betreft ontwerp van relevante betekenissen inclusief eventuele samenhang. Indien daarvoor een naïef-atomistische methode wordt benut, voorspelt Ivins met zoveel woorden het onvermijdelijk beperkte model:

As a result of all this I believe the tactile mind is very apt to be aware of and to think of things without any feeling of necessary relationship between them[. p. 5]

Daarentegen, ook weer volgens Ivins,

visually[,] things are not located in an independently existing space, but [...] space, rather, is a quality or relationship of things and has no existence without them.[p. 5]

Andere zintuigen haalt Ivins er niet bij, maar hoe dan ook,

[a]s we habitually elect for one or the other so we make assumptions on which we base our philosophies and our accounts of the world.[p. 6]

Nota bene, een conceptueel model als – cruciaal onderdeel van – het ontwerp van voorzieningen ter facilitering van informatieverkeer is altijd zo'n verhaal over hoe de wereld in elkaar zit en werkt. Indien het alweer minder gebrekkig is om reële variëteit interdependent op te vatten, schiet naïef atomisme uiteraard (!) voor passende variëteit tekort. Dan is methodisch eveneens interdependentie pas ... passend. Als methode voor modellering van reële veranderlijke betekenissenvariëteit heb ik *Metapatroon* (Engels: Metapattern) ontwikkeld; veronderstellingen heb ik gsystematiseerd onder de noemer van subjectief situationisme, zie *Semiosis & Sign Exchange, design for a subjective situationism*. Ik vind semiosis gedragsgeoriënteerd, zeg maar pragmatisch, want

ideas are not mere words and phrases, but contents, relations, and implications, and [...] these undergo basic changes as they are used in novel conjunctions.[p. 111]

Wie eenmaal een redelijk – lees ook: redelijk een – interdependent verklaringsschema beheerst, herkent prompt dat naïef atomisme daarin besloten ligt als sterk versimpeld geval, zie ook *Dia-enneadic framework for information concepts*. Het probleem voor – verruimend – perspectief ligt dus omgekeerd. Voor wie naïef atomisme volgt, en meestal zonder enig besef ervan, is interdependentie mysterieus, ofwel zonder enig aanknopingspunt, laat staan aansporing om erop over te gaan. Omdat verschillende zgn paradigma's aan de orde zijn, is de wissel van de ene naar de andere bijkans onmogelijk. De terugkeer van een rijker naar een armer paradigma vindt de persoon in kwestie onverantwoord, want dan zou z/hij haar/zijn werk zelfs opzettelijk verkeerd doen, terwijl in omgekeerde richting iemand volgens het armere zelfs helemaal géén zicht heeft op het rijkere paradigma (als z/hij al over verzamelingen van veronderstellingen in meervoud kan denken):

[I]t is always necessary to remember the rôle and importance of symbolism in thought. What [...] people ha[ve] no symbolism for, [they] can neither think about nor express.[p. 52]

Naïef atomisme, zoals ik het hier noem, is wat Ivins beschrijft als

the Greek idea of a primary substance, or matter, having extension and located in an independently existing space, but set off against a lot of mirage-like secondary, attributable, qualities[. p. 6]

Zolang dat geldt als

basic philosophical principle[. . .] such a central idea is destructive of any sense of necessary unity or continuity between things.[p. 6]

Vriendelijk uitgedrukt is het natuurlijk niet, destructief, maar zo is het wèl. Een gemankeerd uitgangspunt verklaart mislukkingen, omdat naïef atomisme nu eenmaal tekort schiet voor ordening van betekenissenvariëteit, dus tevens inclusief samenhang. Zowel opdrachtgevers als –nemers voor voorzieningen voor informatieverkeer zijn tot dusver overheersend

intuitively [...] tactile minded, and [...] whenever they [a]re given the choice between a tactile or a visual way of thought they instinctively cho[o]se the tactile one.[p. 6]

Sterker nog, zij missen nog altijd doorgaans zelfs maar enig benul van een keuze, laat staan van een cruciale. In die zin gedragen zij zich hopeloos klassiek, dus met, overigens nog zachtjes uitgedrukt,

little understanding of the relativity and historicity of ideas and expression[. p. 12] The only thing that can account for that is an obliviousness to an interrelated or organized visual order.[p. 16]

Zo waardeerden de oude Grieken, ik volg steeds de uitleg door Ivins, niet alleen hùn meetkunde als absoluut ... waar, maar stond die meetkunde model resp. was ... maatgevend voor waarheid in het algeméén:

Greek geometry, which was considered to be the ultimate science of actual space, had the standing of a creed, and thus became a straightjacket for both thought and knowledge.[p. 104]

Het kwam niet bij ze op, het kòn ook niet bij ze opkomen, dat

the number of possible geometries is very large[, p. 9]

ik zou zelfs zeggen, oneindig, en dat is dan nog slechts meetkunde ... Vergelijkbaar zijn er verschillende soorten informatiekunde

based on different assumptions. [...] We can distinguish between them, discover their respective qualities, and explore their relations to ideas of all kinds, and we can, possibly, as a result of their bases and structures, say that one type [...] is more primitive, less complex, or in various ways more restricted than another.[p. 10]

Het is dus allereerst een kwestie van (h)erkenning van de reële opgave. Wat is daarvan de reële variëteit? Elk probleem laat zich slechts met pàssende variëteit oplossen, punt. Voor informatieverkeer op maatschappelijke schaal moet infrastructuur veranderlijke betekenissenvariëteit faciliteren. En nodige en voldoende ordening blijft niet beperkt tot verschillen in betekenis; zij dient tevens samenhang ertussen te omvatten plùs geldigheidsduur per betekenis (waaraan voor controlesporen tijdstip van registratie toegevoegd moet zijn). Ivins:

[W]ords have a most horrid habit of changing their meanings[, p. 13]

zij het dat meervoudige veranderlijkheid van betekenissen allesbehalve afschuwelijk is, maar gewoon hoe taalgebruikers zich gedragen. Dàt bepaalt tegenwoordig voor toepassing van digitale technologieën op de reële schaal van maatschappelijke (informatie)verkeer

[t]he great problems of structure[. p. 16]

Tja, welke modelleermethode is dáárvor geschikt? Als ik gelijk heb, dat gangbare veronderstellingen voor informatiekunde achterhaald zijn èn dat wat geschikt is voor interdependentie nog – lang? – géén acceptatie heeft, verkeren we in de onvermijdelijke overgangperiode. Ook daarover maakt Ivins een opmerking. Let wel dat hij mikt op conclusies voor kunst. Graag vind ik dat synoniem met kunde. Lees in onderstaand citaat daarom voor “art” tevens zoiets als resultaten van de kunde in kwestie, dus o.a. informatiekunde.

In the intervals that occasionally intervene between the exhaustion of a set of values and the discovery of a new one, what is called art is merely a skillful but dull and lifeless professional practice.[p. 11]

Ik maak de kanttekening dat tussen ontdekking c.q. uitvinding en acceptatie ervan doorgaans ook tijd vergaat. Dat beseft Ivins, getuige de toevoeging dat van zulke nieuwe waarden

[t]heir actual character is not recognized for a long time to come.[p. 11]

Ik weet dat uit ervaring met Metapatroon. En het is de, inderdaad pas volgens het nieuwe kader retorische, vraag of bijdragen volgens achterhaalde veronderstellingen het predicaat professioneel verdienen. De vergelijking met hoe Ivins de klassieke bouwkunst van de Grieken opvat is treffend. Voor klassieke informatiekunde geldt dat

[t]here [i]s a remarkable absence of structural or organizational development[. ... Construction remain[s] in the realm of simple addition. [...] The [...] lack of organizing thought in architectural construction becomes obvious on any comparison with [...], p. 17]

hmm, ja, met wàt, eigenlijk? Over ruimte gesproken, die moet er komen voor wèrkelijk moderne informatiekunde met facilitering van reële betekenisvariëteit van dien. Trefwoord is ook wel: stelselmatig. De resultaten daarvan bieden relevant vergelijkingsmateriaal. Vooralsnog worden informatiesystemen voor organisatorische opdrachtgevers, waarvan informatiekundig ontwerpers het voor betaald werk moeten hebben, opgezet volgens de ongewijzigde aanname dat

[e]ach exists in a space by itself isolated from everything else in the world.[p. 18]

Vervolgens blijkt zo'n systeem allesbehalve zelfvoorzienend. De aanduidingen informatie- en netwerkmaatschappij zeggen dat natuurlijk al. Daarom worden alsnog maatregelen voor koppelingen met andere informatiesystemen getroffen, noodgedwongen ad hoc; als het al lukt, dat pakt altijd nodeloos duur uit, met veel grotere kans op onbetrouwbare, onveilige voorzieningen, enzovoort. Weten de ingeschakelde ontwerpers ècht niet beter? Het is in menig opzicht nog erger. Ze komen niet eens aan de bak. Zonder zakelijke vraag ontbreekt professioneel aanbod. Informatiekundig ontwerpers zijn er überhaupt nog niet of nauwelijks. In alsmat sterker verzakelijkte universiteiten zit evenmin axiomatische beweging. Wie kan opdrachtgevers dan op andere gedachten brengen? Kortom, een patstelling ..., zie o.a. *In de hoop op informatiekundig beroepsperspectief: ontwerpers van infrastructuur voor informatieverkeer zoeken democratische opdrachtgevers*. Enfin, vroeg of laat moet aanpak precies òmgekeerd verlopen. Uitgangspunt moet informatieverkeer zijn, nog beter gezegd facilitering van deelnemers aan zulk verkeer. Dat leidt tot (infra)structurele opzet van verkeersmiddelen. Dat gaat verder dan de voorstelling van perspectief door Ivins. Want op elk, zeg maar, punt in de, zeg maar, informatieruimte (lees ook: ruimte van/voor informatieverkeer) moet elke deelnemer zich eenduidig kunnen oriënteren volgens betekenissen, en daarvoor kan ik wèl weer een opmerking van Ivins benutten,

relatively to each other[. p. 32]

Zoals Ivens stelt over de oude Grieken, heb ik helaas van hedendaagse opdrachtgevers van informatiekundige werken èn aan wie zij – daarom – hun opdrachten gunnen vastgesteld dat zij tot dusver

discovered nothing to justify the belief that [they] ha[ve] any idea, either in practice or theory, at any time, of the conception contained in the [...] words [*relatively to each other*. p. 32 Instead,] they [a]re often hampered and misled by their methods, which sometimes not only prevent [...] them from thinking about things, but even [...] ma[k]e it impossible for them to conceive of their existence.[p. 52]

De enkele opdrachtgever die ik zelfs sterk tekort doe, heeft er stellig begrip voor c.q. geeft er voorkeur aan dat ik hier naam en toenaam verzwijg. Overdrachtelijk gesproken verlopen veranderingen voorlopig ondergronds om stopzetting te vermijden door hogere gezagsdragers met vernauwde oriëntatie op strikt eigen belang, dus in weerwil van verkeerswerkelijkheid, met valse eerbied voor klassieke informatiekunde, enzovoort. De ontkenning van het verkeerskarakter van de reële informatiekundige opgaven is extra strijdig in het geval van opdrachtgevende overheidsinstellingen; zij hebben immers de zorg voor (im)materiële infrastructuur, zie in kortst denkbaar bestek o.a. *Faciliteerkunde* en *Infrastructuurkunde*. Toen digitale technologieën louter geschikt waren voor steeds een apart informatiesysteem, ja,

much of it was very wonderful, but it must be seen within the limits of those premises and they must be kept clearly in mind when thinking about it, otherwise there is grave danger of trying to make comparative [...] valuations of it [...] with equally valid but such different premises that [...] comparison between them is not only futile but nonsensical.[p. 36]

Metapatroon drijft relationele relativiteit opzettelijk op de spits met de expliciete veronderstelling van gedrag als samenloop van object en situatie. Ik herinner eraan dat Ivins over “conjunctions” schrijft. Op zijn beurt kan elke gedragsverbijzondering dienen als zo’n factor in samenloop, enzovoort. Het verbijzonderingsbeginsel op basis van samenloop, kortom, is recursief. Over perspectief gesproken, met een horizon als/voor verdwijnpunt bevordert Metapatroon praktische omgang met oneindigheid. Methodisch is dat alles, volkomen modern, met bijbehorend compacte taal voor visuele modellen van samenhangende betekenissenvariëteit ongeacht schaal enzovoort. Nee, ik kende Ivins’ tekst niet, toen ik de naam Metapatroon voor de modelleermethode bedacht noch de naam KnitBITs voor bijbehorend programmatuurplatform. Metapatroon

pull[s] together in a close-knit pattern of analogical similarity a group of things that otherwise [a]re separate and unrelated.[p. 85]

Ook is de volgende bewering door Ivins toepasselijk:

Thus, the extent to which a people’s symbolism is generalized and abstract is the measure of its ability to think about more than the simplest things and relations.[p. 52]

Uiteindelijk komt het óók informatiekundig kennelijk neer op de houding voor of tegen verkeer. Geldt verkeer principieel open, met dus netzo principieel slechts beperkingen ter bevordering van verloop? Of is iedereen juist van verkeer uitgesloten, met uitzondering van enkele geprivilegieerde deelnemers? Veelbetekenend wijst Ivens erop dat de meeste bewoners van Griekse stadstaten slaven waren:

Implicit in much of Greek ethical thought is the assumption of a broad base of slave labor – a postulate that, for those who think, invalidates most of the [...] results so charmingly erected on it.[p. 112]

Ik bepleit onder de noemer van informatieverkeer – trouwens, hangt daaraan voor welke cultuur dan ook niet alles vast? – grondig een open opstelling. Het moeilijkst is dus een open opstelling tegenover veronderstellingen, mede omdat ze vaak onbewust worden gevolgd. Ivins wijst erop dat

[i]t is quite possible that the greatest contribution made to civilization by the Greeks lay [...] in the explicitly postulational approach[. p. 53]

De oude Grieken liepen echter vast, omdat zij

did not accompany it by freedom of postulation.[p. 53] [...] Greek thought, following its own nature and methods, wound up hopeless in a blind alley of its own making. [p. 55] The Greeks were critical of everything except their premises and their logic, both of which were faulty.[pp. 112-113]

Ofwel, veronderstellingen golden nog als absolute en aldus onwrikbare waarheden. Daarentegen moeten veronderstellingen aan omstandigheden aangepast kunnen worden. Nogmaals, Metapatroon volgens subjectief situationisme beantwoordt radicaal – en daardoor zo consequent mogelijk – aan die moderne behoefte. Maar met het verval van het Griekse classicisme is het natuurlijk niet voorbij dat gevestigde belangen gauw samenhangen met behoudzin. Aan de hoge drempel voor verandering draagt klassieke informatiekunde thans jammer genoeg nogal wat steentjes bij. Er bestaat zoiets als

the historical unwillingness in practice to change basic postulates once a body of thought has been erected on them, and to cling to them long after it has become impossible to reconcile them with observed fact.[p. 54]

Nou ja, laat ik me maar niet druk maken over wat ik ervan zal vinden als Metapatroon achterhaald geraakt is. Acceptatie van Metapatroon en, ruimer beschouwd, moderne-want-stelselmatige informatie(verkeers)kunde verwacht ik niet eens mee te maken ..., maar als ik mijn best er niet voor blijf doen, kan ik het helemaal vergeten:

It is the things that are taken for granted that are hard to change, not the things that are deduced from them. In the course of time the things taken for granted become accepted as The Truth, and when that happens little less than a cataclysm is required before a change can be brought about[, p. 54 a] sort of catharsis [i]s necessary to bring into existence another set of basic postulates and to make possible new vision and new thought.[p. 56]

Op een ramp, revolutie e.d. hoop ik zeker niet. En zo hoogdravend hoeft het van mij evenmin. Als informatiekundig ontwerper herken ik gewoon allerlei problemen met digitale facilitering van informatieverkeer in samenleving. Die kunnen heel praktisch slechts volgens nodig en voldoende samenhangende aanpak opgelost worden. Daarvoor heb ik allereerst in methodische zin gereedschap ontwikkeld, ingewikkelder wil ik het niet maken, alstublieft! Wat naar zijn aard wellicht onaantrekkelijk aan Metapatroon gevonden kan worden, is dat het zich niet leent voor, zelfs afzet tegen, de suggestie van absoluut geldige waarheid. Situationele verbijzondering, zonodig aangevuld met subjectiviteit, klopt, relatiever kan ik me niet voorstellen, geldt immers als structureel beginsel. Daarmee correspondeert contextuele verbijzondering in een model. Dat is door-en-door relatief, ook nog eens veranderlijk verondersteld. Dat beseft Ivins terdege:

Change the context or the assumptions underlying a phrase and you change its content and character.[p. 111]

Alles bijelkaar,

we are no longer in the procrustean situation of having to tailor our observed facts to a standard invariant geometry of independently existing things. Just as our observed facts have become forms of transition so we have become able to fit them with geometries tailored to their nature.[p. 104]

Inderdaad is Metapatroon tevens een zgn metamethode, zie o.a. *Information metatheory*. Als mensen zich hun valse illusie van Eén Waarheid echter niet willen laten ontnemen, voelen ze meteen aan hun water dat ze niet aan Metapatroon moeten beginnen. Deskundig toegepast bevordert Metapatroon immers wat Ivins aanspreekt in

[t]he Greek thinkers who are still of interest in the forward looking intellectual business of life [...], like [...] Plato, who, asking endless questions, practiced dialectic but gave few answers and erected no systems.[p. 112]

Metapatroon laat “answers” relativiseren, en doet dat ... grondig. Ze blijven beperkt tot specifieke samenloop voor gedrag in tijd van situatie en subject. En ook Metapatroon is natuurlijk onderhevig aan wat zijn

postulates [...] ma[k]e [...] possible but set the limits beyond which it c[an] not go.
[p. 55]

Intussen staan we met informatieverkeer onloochenbaar voor nieuwe opgaven,

and the only way they c[an] be [solved i]s by a change over to ideas and ideals of a wholly different kind.[p. 57]

Hoewel, totaal verschillend wil ik niet zeggen. Een overgeleverd informatiesysteem (lees ook: legacy) laat zich volgens een bepaalde situatie positioneren. Als situationeel verbijzonderd kan zo'n systeem dan worden opgenomen in een – het? – stelsel voor informatieverkeer. Het lijkt paradoxaal dat de wissel naar een ander paradigma optimale waarborg biedt voor voortgezet nut van bestaande voorzieningen. Slogan: Blijf overal zoveel mogelijk van af! Ik zei toch tegen revolutie te zijn ... De praktische oplossing zit 'm dus in toegevoegde voorziening voor situationele verschillen in stelselmatig verband. Ook en vooral informatiekunde laat zich pas moderniseren door

the temerity to use ideas that contradict [...] the Greek intuitional postulate [...], and to break through and across the Greek logic of watertight categories and discontinuities.[p. 79] There [a]re no longer unbridgeable gaps[. p. 92] Unlike the world of the Greeks, the world we live in is not static and neither is it discontinuous. What we know and study is forms of transition.[p. 111]

Maar wie durft? Op basis van diezelfde achterhaalde veronderstellingen geeft ‘men’ vooralsnog voorkeur eraan

[to] dismiss [...] these ideas as fallacies of the sort that [a]re not to be refuted but to be ignored.[p. 79]

Daarmee schiet het met de reële opgave van maatschappelijk informatieverkeer nog steeds niet op, integendeel. Tot dusver wordt daaraan gewerkt

with sets of premises marred by irreconcilable contradictions.[p. 107]

Ook ordening van veranderlijke betekenisverschillen in samenhang heeft echter

its peculiar logic to which lack of contradiction is essential.[p. 107]

Zonder stelsellogica resp. stelselmatige (ontwerp)methode blijft informatiekunde klassiek gebonden, dwz aan

Greek practice and theory [where] the facts about each particular case ha[ve] to be worked out separately and by themselves[, p. 91 i.e.,] seeing and dealing with particular cases [...] and [...] treating them as separate and distinct problems.[p. 99]

Dat gebeurt impliciet van situatie tot situatie – maar ja, om dat zó te duiden vergt al beheersing van het stelselmatig paradigma – vanuit de naïeve veronderstelling van absoluut geldige waarheid, die aldus óók nog maar eens bevestigd wordt zolang intersituationele confrontatie uitblijft (lees ook: redelijk wordt nagelaten) resp. door machtsuitoefening eenzijdig beslecht wordt (waardoor reële verschillen echter niet verdwijnen, maar verzet uitlokken: wèg opbouwende samenwerking). Het gebrek aan, of onderdrukking van, relativistische

generalizing capacity [p. 95]

valt dan niet op. Maar als ooit het informatiekundige kwartje valt, dus nadat miljarden feitelijk nodeloos verspild zijn, dat ordening van betekenisvariëteit tevens samenhang ... betekent, tja, dàn

[I]ooked at in retrospect it seems almost incredible that [they] should not have discovered these things, which today seem intuitive in their simplicity and obviousness.[p. 91]

Voor infrastructuur voor informatieverkeer bezorgt naïef atomisme juist moeilijkheden, zelfs onoverkomelijke. Erkenning enz. van interdependentie is per saldo zo eenvoudig mogelijk. Dus, wat aanvankelijk moeilijk schijnt, is het feitelijk niet, en omgekeerd. Maar het blijft ècht moeilijk om die schijn te doorbreken. Wat we aan de hand hebben, is

a prime case of lack of freedom of postulation and the trouble it got [us] into.[p. 98]

Ik leg me er echter niet bij neer, dat

it is one of the greater misses in the history of thought[, p. 98]

nou ja, in elk geval informatiekundig ... Gedegen kennis van klassieke informatiekunde zou besef moeten bevorderen van haar veranderlijke grondslagen. En tot erkenning leiden dat er nù een informatiekundige opgave is, eigenlijk al enkele decennia, die kwalitatief zodanig afwijkt van opgaven van weleer dat wissel van grondslagen nodig is. Pas dàn valt er opbouwend wat te doén. Zoals Ivins het uitdrukt,

a knowledge of the history of a science is of the greatest importance for anyone who would understand the science itself in its present-day condition.[p. 109]

En dat is kennelijk nog maar het begin voor informatiekunde van, in de allerlaatste woorden van Ivins in *Art & Geometry*,

the long struggle [...] to free itself from the inhibiting burden of Greek tradition and to provide its new vision with a logical apparatus and a philosophical justification.
[p. 113]

De visionaire crux voor de thans onafzienbare toekomst is wat mij betreft informatieverkeer. Wat kan ik als verantwoorde bijdrage méér doen dan serieuze voorstellen voor “apparatus” en “philosophical justification,” ofwel concreet Metapatroon resp. subjectief situationisme? Dat is alvast maar gebeurd.